

დამალული სისასტიკე – ოჯახში ძალადობის სისხლისსამართლებრივი ტენდენციები

ოჯახში დამალული ძალადობა და სისასტიკე, თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთ სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს, რომელსაც საზოგადოებაში ღრმა ფესვები აქვს გადგმული და სხვისი მხრიდან გაკიცხვის სტერეოტიპული დამოკიდებულების ან/და მოძალადის მხრიდან მსხვერპლის მიმართ დაუძლეველი შიშის მატარებელია. ოჯახში დამალული სისასტიკე განეკუთვნება იმ საკითხთა წრეს, რომელიც ყველაზე მეტად თრგუნავს საზოგადოებას და რომლის სათანადო დონეზე კვლევა და შესაბამისი ღონისძიებების გატარება გადაუდებელ აუცილებლობად უნდა იქნეს განხილული.

საკითხის აქტუალობა იმითაც არის განპირობებული, რომ საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის კვლევის თანახმად, ოჯახში ძალადობის საქმეებზე, რომელსაც ფარული ხასიათი აქვს, თითქმის ყოველ მესამე-მეოთხე საქმეზე სასამართლოებში გამამართლებელი განაჩენი დგება არა იმ საფუძველით, რომ ბრალდებული დამნაშავე არ არის, არამედ იმით, რომ მსხვერპლმა (დაზარალებულმა), რომელმაც უკიდურესად გაუსაძლისი მდგომარეობის გამო ერთხელ გაბედა და შეატყობინა სამართალდამცავებს, დამკვიდრებული სტერეოტიპული შეხედულებების და საზოგადოების ზეგავლენის გამო სასამართლო სხდომაზე უკვე აღარ (ან ვეღარ!) მისცა მოძალადის მიმართ მამხილებელი ჩვენება და ძალადობის განგრძობითი ხასიათიდან გამომდინარე, კვლავ მისი ჩაგვრის ობიექტი აღმოჩნდა.

სტატიაში შემოთავაზებულია ქართული სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი და ოჯახში დამალული სისასტიკის დაძლევის სამართლებრივი შეფასება. განხილულია საკითხის ისტორია, ძალადობის სახეები; ნაშრომი მიზნად ისახავს გაცეცხვას პასუხი, როგორ უნდა დაიხვეწოს კანონმდებლობა, რომ არცერთი მოძალადის მიერ, ოჯახში ჩადენილი დამალული თუ შემდგომ მიჩქმალული სისასტიკე დაუსჯელი არ დარჩეს.

საკვანძო სიტყვები: ოჯახში ძალადობა, დამალული სისასტიკე, პატივი, ღირსება, მოძალადე, მსხვერპლი, გენდერული თანასწორობა, ძალის დემონსტრირება, ძალადობის ციკლი, დაძაბულობის ესკალაცია.

1. შესავალი

ადამიანის ნება, მისი ხელშეუხებლობა და ღირსება ადამიანის განუყოფელი უფლებებია. ის სისხლის სამართლის მნიშვნელოვან ინსტიტუტს წარმოადგენს, რომლის ფარგლებშიც ასეთი უფლების რეალიზება ყოველდღიური ცხოვრების შემადგენელ ელემენტადაა ქცეული.¹ თანამედროვე მსოფლიოში, რომელსაც პრეტენზია აქვს საზოგადოებრივი განვითარების უმაღლეს საფეხურზე ყოფნისა, აქტუალურია კითხვა: არის კი ადამიანის ნება, მისი ხელშეუხებლობა და ღირსება დაცული ოჯახში, რომელიც ცივილიზებული საზოგადოების უმაღლეს ღირებულებას წარმოადგენს? დამალული ძალა-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ ივანიძე მ., ოჯახში ჩადენილი დანაშაული, თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტი, საიუბილეო კრებული „გურამ ნაჭყებია -75“, თბ., 2016, 53.

დობა დღევანდელი მსოფლიოს ერთერთი მტკივნეული და აქტუალური თემაა. ოჯახში დამალული სისასტიკის თანამედროვე ტენდენციები, მოქმედი კანონმდებლობა, ოჯახურ ძალადობასთან დაკავშირებით არსებული გამოწვევები და სასამართლოში არსებული სტატისტიკის კატასტროფული ზრდა, ცალსახად ავლენს საკითხის პრობლემურობას, რაც შესაბამის მეცნიერულ ანალიზს მოითხოვს.

ოჯახი მნიშვნელოვანი ინსტიტუტია, სადაც ადამიანმა ყველაზე დაცულად უნდა იგრძნოს თავი.² ოჯახში დამალული სისასტიკე გლობალური ფენომენია, იგი დამახასიათებელია სხვადასხვა რასის, ეთნოსის, სოციალური, კულტურული, ეკონომიკური, პოლიტიკური თუ რელიგიური კუთვნილების ადამიანებისთვის. მას არ აქვს კულტურული, სოციალური, ეკონომიკური, რელიგიური ან ტერიტორიული საზღვრები. პრობლემის აქტუალობას განაპირობებს ის გარემოებაც, რომ ძალადობა ხდება ოჯახში, ოჯახის წევრებს შორის და უმეტეს შემთხვევაში, იგი დაფარულია ფართო საზოგადოებისათვის. ოჯახში ერთი წევრის მიერ მეორის მიმართ გამოვლენილი სისასტიკე და ძალადობა სხვადასხვაგვარად აისახება ადამიანთა ბედზე.³

კვლევის ამოცანაა ოჯახში დამალული სისასტიკის მიმართ, საკითხის გადაჭრის დღემდე არსებული პრობლემების კრიტიკული ანალიზი. კვლევის მიზანია გამოიკვეთოს ის პრაქტიკა, რაც დამკვიდრდა ოჯახში ძალადობის დაფარვის კუთხით. თემის აქტუალობას აძლიერებს დამალული სისასტიკის საგანგაშო სტატისტიკა.

2. ოჯახში ძალადობის თაობაზე საკითხის ისტორია

განსაზღვრა იმისა, თუ საიდან და როდის დაიწყო ოჯახში ძალადობის ისტორია, რთულია, რადგან ეს ფენომენი ყველა თაობას და ერს ახასიათებს, ზოგიერთ ქვეყანაში მამაკაცის მიერ ძალადობა ოჯახის წევრებზე, კანონითაც კი იყო დაშვებული (აზიის და აფრიკის ქვეყნები). 1895 წლამდე ამერიკაში ქალს იმის უფლებაც კი არ ჰქონდა გაყროდა ქმარს ძალადობის საფუძველზე.⁴ საინტერესოა ამ კუთხით ქართული სამართლის ისტორია.

საუკუნეთა მანძილზე საქართველოში არსებული წეს-ჩვეულების მნიშვნელოვანი წყაროები არსებობს ჩვენამდე მოღწეული უცხოური თუ ქართული სამართლის ძეგლების და ქართველ მწერალთა მხატვრული ნაწარმოებების სახით. ქართული სამართლის (ასევე ლიტერატურული) ძეგლების მიხედვით ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორის მიმართ დამკვიდრებული ადათ-ჩვევებიდან გადახვევა სხვადასხვა ეპოქაში განსხვავებული ფორმით ვლინდებოდა. ამ მხრივ გამორჩეულია იაკობ ცურტაველის (ხუცესი) „შუშანიკის წამება“, სადაც ასახულია მოძალადე ქმრის, ვარსკენ პიტიანხის დამოკიდებულება დედოფალი-მეუღლის, შუშანიკის მიმართ, რომელზეც ძალადობრივად (ფიზი-

² *Шапанов Р. Д.*, Физическое Насилие в Уголовном Праве, Санкт-Петербург, 2001, 24.

³ საქართველოს გენერალური პროკურორის ანგარიში, თბ., 2020, <<https://bit.ly/2Mf4hln>> [29.01.2021].

⁴ *Goodman L., Leidholdt D.*, Lawyer’s Manual on Domestic Violence Representing the Victim, 5th ed., Supreme Court of the State of New York, appellate Division, First Department, Hon. John T Buckley, Presiding Justice, 2006, 45-47.

კურად და ფსიქოლოგიურად) ცდილობდა საკუთარი ნების გატარებას. საინტერესოა ამ კუთხით ძალადობის გამართლება: „დედათა ბუნება იწრო არს“.⁵

ოჯახში დამალული სისასტიკის მიმართ მწვავე დამოკიდებულებაზე მიუთითებს ქართული სამართლის ჩანასახის, ბექას და ალბულას სამართალი – „ნიგნის სამართლისა კაცთა შეცოდებისა ყოველივე“, სადაც ჩანს სიტყვა „ძალადობა“ ოჯახში, რომელიც კანონით ამკრძალავ ნორმას წარმოადგენს („ოდეს ქმარმა იძალოს ცოლს და უსუსურ შვილზე...“).⁶

ვახტანგ მეექვსის კანონთა ნიგნის „კოდიკოს“ თანახმად, „რჯულის კაცების“ სასამართლო ქმარს ცოლის მიმართ ძალადობის გამო სოლიდურ ჯარიმის, „დრამის“ გადახდას აკისრებდა. საინტერესოა ოჯახში დამალული სისასტიკის მიმართ აღნიშნული კანონის დამოკიდებულება: თუ ცოლი ქმრის მიერ გამოხატულ ძალადობას-(მუქარა, ცემა, დაშინება და ა.შ.) დამალავდა, ცოლის ნათესავებს „რჯულის კაცები“ „დრამის“ (გარკვეული საზღაურის) გადახდას ავალებდნენ ქმრის ნათესავებისთვის.⁷ აღსანიშნავია, რომ ძველი ქართული სამართლის ასეთი მემკვიდრეობის მიუხედავად, საბჭოთა ეპოქის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ოჯახში დამალულ სისასტიკესა და ძალადობასთან დაკავშირებით, საკანონმდებლო კუთხით ცალკე მომწესრიგებელი ნორმა არ არსებობდა; ბუნებრივია, პრობლემა არსებობდა, მაგრამ საბჭოთა იდეოლოგიიდან გამომდინარე, ამ თემას ტაბუ ჰქონდა დადებული.

ქალთა მიმართ დამალული ძალადობის თაობაზე დუმილი 1970-იანი წლებიდან, დასავლეთში ფემინისტური მოძრაობის მეორე ტალღის გააქტიურების შემდეგ დაირღვა. ამ პერიოდიდანვე თავი იჩინა საერთაშორისო თუ ეროვნულ დონეზე მომზადებულმა კანონმდებლობამ, სახელმწიფო პოლიტიკამ ძალადობისაგან ქალთა დასაცავად. ამავდროულად ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპულმა სასამართლომ ოჯახური ცხოვრების თაობაზე გააკეთა განმარტება, რომლის მიხედვითაც, ქორწინება მხოლოდ ფორმალური ურთიერთობით არ შემოიფარგლება: დღეს ოჯახურ ცხოვრებად არ მიიჩნევა მხოლოდ ქორწინებაზე დაფუძნებული ურთიერთობა, არამედ ასეთად განიხილება ასევე ფაქტობრივი (ქორწინების რეგისტრაციის გარეშე) კავშირი.⁸

21-ე საუკუნის მიჯნაზე მთელს მსოფლიოში მნიშვნელოვნად გააქტიურდა ოჯახური ძალადობის, როგორც დამალული დანაშაულის წინააღმდეგ მიმართული პროტეს-

⁵ ცურტაველი ი. (ხუცესი), შუშანიკის წამება, ქართული პროზა, გამომცემლობა „მერანი, თბ., 1987, 27.

⁶ ბექას და ალბულას სამართალი, ძველი ქართული კანონმდებლობის ძეგლი. შედგენილია XIII-XIV საუკუნეებში. შეტანილია ვახტანგ VI-ის სამართლის ნიგნთა კრებულში მე-6 ნაწილად. იხ. აგრეთვე, დოლიძე ი., საქართველოს ჩვეულებითი სჯული, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბ., 1960. სურგულაძე ივ., საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისთვის, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 1952; დავითაშვილი გ., სასამართლო ორგანიზაციასა და პროცესთან დაკავშირებული ძირითადი ასპექტები ქართულ ჩვეულებით სამართალში, მითითებული „ქართული სამართლის ისტორია“ ქანთარია ბ. (შემდ.), თბ., 2014.

⁷ ბექას და ალბულას სამართალი, ძველი ქართული კანონმდებლობის ძეგლი, შედგენილია XIII-XIV საუკუნეებში. შეტანილია ვახტანგ VI-ის სამართლის ნიგნთა კრებულში მე-6 ნაწილად.

⁸ ჯონსტონი და სხვები ირლანდიის წინააღმდეგ (*Johnston and Others v. Ireland*), ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება.

ტის ტალღა. საქართველოში ოჯახურ ძალადობაზე მუშაობა ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა 1990-იანი წლების ბოლოდან სხვადასხვა დონორი ორგანიზაციის მხარდაჭერით დაიწყო. მომზადდა კანონპროექტი „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვის და დახმარების შესახებ“, რომელიც საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარესთან არსებული გენდერული თანასწორობის საბჭოს დახმარებით საქართველოს პარლამეტმა 2006 წლის 25 მაისს მიიღო.⁹ კანონში განისაზღვრა ოჯახური ძალადობის ცნება და სახელმწიფო დაცვის მექანიზმები, რომელიც ტარდება მოძალადის მიმართ, კერძოდ, შემოღებულ იქნა შემაკავებელი და დამცავი ორდერი, რაც საშუალებას აძლევს პოლიციას და სასამართლოს სწრაფი რეაგირება მოახდინოს ოჯახში ძალადობის ფაქტზე, უზრუნველყოს მსხვერპლის დაცვა და შეზღუდოს მოძალადის გარკვეული ქმედებები. „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-10 მუხლის მე-3 პუნქტში განმარტებულია, რომ „შემაკავებელი ორდერი არის პოლიციის უფლებამოსილი თანამშრომლის მიერ გამოცემული აქტი, რომლითაც განისაზღვრება ოჯახში ძალადობის შემთხვევაში ძალადობის მსხვერპლის დაცვის დროებითი ღონისძიებები. ის გამოცემიდან 24 საათის განმავლობაში დასამტკიცებლად წარედგინება სასამართლოს“. ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლა პრიორიტეტული იყო საქართველოსთვის ბოლო ათწლეულის განმავლობაში. საკანონმდებლო კუთხით, 2012 წლის მაისში, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში (შემდგომში სსსკ) შევიდა ცვლილება, რომლის მიხედვითაც მოხდა ოჯახში ძალადობის კრიმინალიზაცია. კოდექსის მე-11¹ მუხლით განისაზღვრა ოჯახის წევრთა წრე, მითითებული იქნა კანონით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჩამონათვალი, რომელთა ჩადენის შემთხვევაში უნდა მოხდეს შესაბამისი მითითება აღნიშნულ მუხლზე. ამავე ცვლილების თანახმად, სსსკ-ის კერძო ნაწილს დაემატა 126¹-ე მუხლი, რომელმაც განმარტა ოჯახში ძალადობის კრიმინალური ხასიათი და დაადგინა პასუხისმგებლობა ჩადენილი ქმედებისათვის. ასევე, ამ კუთხით სსსკ-ში შესული ცვლილების თანახმად ძალადობის ფაქტის დაფიქსირებისას პოლიციელს მიეცა შემაკავებელი ორდერის გამოცემის უფლებამოსილება, რომლით განსაზღვრული პირობების დარღვევის შემთხვევაში გათვალისწინებული იქნა ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 1751-ე მუხლითა და სსსკ-ის 3811-ე – მუხლით განსაზღვრული პასუხისმგებლობა.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს პარლამენტმა ოჯახში ძალადობის კუთხით 2014 წელს ხელი მოაწერა ევროპის საბჭოს კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის აღკვეთისა და პრევენციის შესახებ სტამბოლის კონვენციას, რომელიც პირველი სავალდებულო დოკუმენტია, რომ ხაზს უსვამს ქალთა მიმართ ძალადობას, როგორც დისკრიმინაციის ფორმას ქალთა და ადამიანთა უფლებების წინააღმდეგ. დოკუმენტი 2011 წლის 7 მაისს სტამბოლში მიიღეს. კონვენცია ისეთ ნორმებს მოიცავს, რომლებიც რეალური შედეგების მიღებას უკავშირდება და ასახავს ძალადობის ყველა

⁹ საქართველოს კანონი „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 25/05/2006, დოკუმენტის №3143-1ს.

ფორმას, მათ შორის ფსიქოლოგიურს, სოციალურს და ფიზიკურს, რომელიც სექსუალური ნიშნით არის მოტივირებული.

საკანონმდებლო კუთხით დანაშაულის კატეგორიზაციისას, ოჯახში ძალადობა (სსსკ-ის 126¹-ე მუხლი) ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს წარმოადგენს. აღსანიშნავია, რომ დანაშაულის კატეგორია არა მხოლოდ თეორიული აზრის ლოგიკური ფორმას, არამედ საზოგადოებრივ პრაქტიკასაც მოიცავს. დანაშაულის კატეგორიზაცია კი არსებითად იმაზეა დამოკიდებული, თუ სისხლისსამართლებრივი დაცვის რომელ ობიექტს მიიჩნევს კანონმდებელი პრიორიტეტულად.¹⁰ კანონმდებელმა თუ პრიორიტეტულობა მიანიჭა ოჯახში ძალადობას, და ცალკე, სსსკ-ის 126¹-ე მუხლით გამოყო ძალადობისგან. ოჯახში ძალადობის გაზრდილი შემთხვევების გამო, ხომ არ არის დრო სასჯელის გამკაცრების გზით ქმედებამ მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა კატეგორიაში გადაინაცვლოს და ამ გზით დანაშაულის პრევენციას ხელი შეეწყოს? საკითხი საკანონმდებლო დონეზე დროულ რეგულირებას ითხოვს.

3. ოჯახური ძალადობის რეგულირების თანამედროვე ტენდენციები

ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენციის (სტამბოლის კონვენციის) ფუნდამენტური მოთხოვნაა ოჯახში ერთი ნევრის მიერ მეორის ძალადობისგან დაცვა და ოჯახში გენდერული პოლიტიკის ჩამოყალიბება. კონვენციის მე-3 მუხლის „ბ“ პუნქტის მიხედვით, „ოჯახში ძალადობა“ ნიშნავს ყველა სახის – ფიზიკურ, სქესობრივ, ფსიქოლოგიურ და ეკონომიკურ ძალადობას, რაც ხდება ოჯახში, ან ოჯახურ წრეში, ყოფილ ან ამჟამინდელ მეუღლესა და პარტნიორებს შორის. ქვემოთ მოცემული ქვეთავები დაეთმობა ძალადობის სახეების, ოჯახში დამალული სისასტიკის ტენდენციების, თეორიების და საკანონმდებლო კუთხით ოჯახში ძალადობის თანამედროვე რეალობის ანალიზს და პრობლემატიკას.

3.1. ძალადობის სახეები

ძალადობა ძალის დემონსტრირებაა, გამოხატული აშკარა ან ფარული სახით ადამიანისრან ადამიანთა მიმართ ისეთი რამის მისაღწევად, რაზედაც ისინი თავისი ნებით არ თანხმდებიან. ძალადობის სინონიმებია: აგრესია, სასტიკი მოპყრობა, შეურაცხყოფა, იძულება, ხელყოფა, ნამება, მუქარა. ძალადობა არის ყოველგვარი ქმედება ან სიტყვა, რომელსაც შეუძლია ადამიანი შეურაცხჰყოს, ზიანი მოუტანოს მას ან შეულახოს კანონით მინიჭებული უფლებები. ძალადობის მანიფესტირებისას ითრგუნება ადამიანის განუყოფელი უფლებები, მისი ნება, შელახულია მისი ხელშეუხებლობა, ღირსება და თავისუფლება. არსებობს პირდაპირი და არაპირდაპირი (ანუ სტრუქტურული) ძალადობა.¹¹

¹⁰ *ლექვეიშვილი მ.*, დანაშაულის კატეგორიები, სისხლის სამართალი (სახელმძღვანელო), ზოგადი ნაწილი, მე-4 გამოც., თბ., 2019, 127-128.

¹¹ *Шарапов Р. Д.*, Физическое Насилие в Уголовном праве, Санкт-Петербург, 2001, 40-41.

„პირდაპირი ძალადობა“ ნიშნავს ფიზიკურ ძალადობას, ფიზიკური ძალის ან ძალაუფლების წინასწარ გამიზნულ გამოყენებას, მიმართულს სხვა ადამიანის ან საზოგადოების წინააღმდეგ, რომელსაც შედეგად მოსდევს(ან არსებობს ამის დიდი ალბათობა) სიკვდილი, სხეულის დაზიანება, ფსიქოლოგიურ ტრავმა, ნორმალური განვითარებიდან გადახრა ან სხვადასხვა სახის ზიანი.¹²

„არაპირდაპირი ძალადობა“ კი ნიშნავს სილატაკეს, ექსპლოატაციას, სოციალურ უსამართლობას, დემოკრატიის უქონლობას და ა.შ.

ფიზიკური ძალადობა – ცემა, წამება, ჯანმრთელობის დაზიანება, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა ან სხვა ისეთი მოქმედება, რომელიც იწვევს ფიზიკურ ტკივილს ან ტანჯვას; ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული მოთხოვნების დაუკმაყოფილებლობა, რაც იწვევს ოჯახის წევრის ჯანმრთელობის დაზიანებას ან სიკვდილს;

ფსიქოლოგიური ძალადობა – შეურაცხყოფა, შანტაჟი, დამცირება, მუქარა ან სხვა ისეთი მოქმედება, რომელიც იწვევს ადამიანის პატივის და ღირსების შელახვას;

იძულებარდ ადამიანის ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური იძულება, შეასრულოს ან არ შეასრულოს მოქმედება, რომლის განხორციელება ან რომლისგან თავის შეკავება მისი უფლებაა, ანდა საკუთარ თავზე განიცადოს თავისი ნება-სურვილის საწინააღმდეგო ზემოქმედება;

სექსუალური ძალადობარვ სქესობრივი კავშირი ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან მსხვერპლის უმწეობის გამოყენებით; სქესობრივი კავშირი ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი მოქმედება ან გარყვნილი ქმედება არასრულწლოვნის მიმართ;

ეკონომიკური ძალადობარდ ქმედება, რომელიც იწვევს საკვებით, საცხოვრებელი და ნორმალური განვითარების სხვა პირობებით უზრუნველყოფის, საკუთრებისა და შრომის უფლებების განხორციელების, აგრეთვე თანასაკუთრებაში არსებული ქონებით სარგებლობისა და კუთვნილი წილის განკარგვის უფლების შეზღუდვას;

ემოციური ძალადობა – დამოკიდებულება და მიჯაჭვა თავის პარტნიორზე. ამ სახის ძალადობისთვის დამახასიათებელია მსხვერპლის იმგვარი დამოკიდებულება მოძალადე პარტნიორის მიმართ, რომ უჭირს მოძალადე პარტნიორის გარეშე ცხოვრების წარმოდგენაც კი ჩვეულებითი სტერეოტიპული შეგუების და ერთგვარად მატერიალური მიჯაჭვულების გამო. სხვა აღსანიშნავია, რომ ემოციური ძალადობა მუდმივად არსებობდა, მაგრამ დღეს, მასშტაბური ხასიათი მიეცა.¹³

გენდერული ნიშნით ძალადობა – ძალადობა, ჩადენილი სქესის მიხედვით განსხვავების ნიშნით, მამაკაცის ჰეგემონური უფლებით და მის მიერ ქალის უგულვებლყოფით „ტრადიციულ როლზე“ გამოკვეთილი მითითებით“.¹⁴

აღსანიშნავია, რომ ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 80-იან წლებში მსოფლიოში გავრცელებული იყო აზრი, რომ ძალადობა ოჯახში საკმაოდ უსაფრთხო ოჯახური კინკლაობაა, რომელშიც სასურველია გარეშე პირები არ ჩაერიონ.¹⁵

¹² *Казаченко И. Я., Сабиров Р. Д.*, Уголовно-Правовое Понятие Насилия, Свердловск, 1981, 26.

¹³ *Шарапов Р. Д.*, Физическое Насилие в Уголовном праве, Санкт-Петербург, 2001, 49-50.

¹⁴ *Казаченко И. Я., Сабиров Р. Д.*, Уголовно-Правовое Понятие Насилия, Свердловск, 1981, 29.

¹⁵ *ხერხეულიძე ი.*, პასუხისმგებლობა ოჯახური დანაშაულისათვის და საქართველოს შესაბამისი კანონმდებლობის მიმოხილვა – სისხლის სამართალი (სახელმძღვანელო), მე-4 გამოც., ზოგადი ნაწილი, თბ., 2019, 500.

3.2. დამალული სისასტიკე ოჯახში

დამალული სისასტიკე ოჯახში ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული და გავრცელებული ძალადობის ფორმაა. იგი მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში არსებობს და საზოგადოების ყველა სოციალურ ფენაში შეიძლება არსებობდეს. იგი გულისხმობს ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევას ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური, სექსუალური ძალადობით ან იძულებით, რა დროსაც მსხვერპლს, მოძალადის შიშით

თუ საზოგადოებაში დამკვიდრებული არასწორი წეს-ჩვეულების გამო, უჭირს მოძალადის მხილება.

„ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის და სსსკ-ის მე-11¹ მუხლით ოჯახის წევრები არიან: დედა, მამა, პაპა, ბებია, მეუღლე, შვილი (გერი), შვილობილი, მიძღვნილი ოჯახი (დედობილი, მამობილი), შვილიშვილი, და, ძმა, მეუღლის მშობლები, სიძე, რძალი, აგრეთვე ყოფილი მეუღლე, არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი პირები, მეურვე.

ოჯახში ძალადობას ახასიათებს ფარული და უფრო ხშირად განგრძობადი ხასიათი, რადგან ხორციელდება ოჯახის წევრის ან წევრების მიერ სხვა ოჯახის წევრის/წევრების მიმართ. მცდარია მოსაზრება, თითქოს ძალადობა მხოლოდ ცოლ-ქმარს შორის არსებული კონფლიქტის ნიადაგზე წარმოიშობა. ოჯახში ძალადობად ითვლება ოჯახის ნებისმიერი წევრის მიმართ განხორციელებული: ფიზიკური ძალადობა, ფსიქოლოგიური ძალადობა, ეკონომიკური ძალადობა, სექსუალური ძალადობა, იძულება. სხვაგვარ ურთიერთობებში ადამიანები უფრო მეტად ახერხებენ, დამალონ თავიანთი პიროვნული მანკიერი მხარეები. ოჯახში კი, სადაც ერთ ჭერქვეშ ცხოვრობენ მისი წევრები, მეტი შესაძლებლობა არსებობს იმისათვის, რომ პირმა დაიკმაყოფილოს თავისი პირადი და მათ შორის არაჯანსაღი ამბიციის, ასევე განიტვირთოს აგრესიისაგან – „გამოუშვას ორთქლი“.¹⁶

ოჯახში ძალადობა ხშირ შემთხვევაში იწვევს ჯანმრთელობის სერიოზულ გაუარესებას, ფიზიკურ და ემოციურ აშლილობას, რომლიც შეიძლება ფატალური შედეგით დასრულდეს. ოჯახურმა ძალადობამ შესაძლებელია ისეთი ფორმით ჰპოვოს ასახვა მოზარდის პიროვნების განვითარებაზე, რომ მოზარდი უფრო საინტერესო გახდეს კრიმინოლოგიური და სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით – იქცეს დამნაშავედ.¹⁷

ძალადობა შედგება სამი ელემენტისაგან: მსხვერპლი, მოძალადე და თვით ქმედება-(ძალადობა). თავისი ხასიათისა და შედეგების გათვალისწინებით, ფიზიკური ძალადობა მოიაზრება როგორც კრიმინალი.

საქართველოს კანონმდებლობით, **მსხვერპლი** არის ოჯახის წევრი, რომელმაც განიცადა ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, სექსუალური ძალადობა ან იძულება. **მოძალადე**

¹⁶ თოდუა ნ., მოხსენება ქალთა მიმართ ძალადობის თაობაზე გამართულ კონფერენციაზე, თბ., მაისი, 2019.

¹⁷ შალიკაშვილი მ., ძალადობის კრიმინოლოგია, თბ., 2012, 96.

დე არის ოჯახის წევრი, რომელიც ოჯახის სხვა წევრის მიმართ ფიზიკურ, ფსიქოლოგიურ, ეკონომიკურ, სექსუალურ ძალადობას ან იძულებას ახორციელებს.¹⁸

ძალადობა მოიცავს უკანონო ქმედებათა ყველა სახეს, გამოხატულს მუქარით ან ქმედებით, რომელსაც შედეგად მოჰყვება ქონების დაზიანება ან განადგურება, ანდა პიროვნების შეურაცხყოფა ან სიკვდილი.

ოჯახში ძალადობის მასშტაბური ზრდის ერთ-ერთ ტენდენციას, მისი დამალული ხასიათი განაპირობებს: ძალადობის სუბიექტები, როგორც წესი, ერთმანეთზე არიან დამოკიდებულნი, ამიტომ, უმეტეს შემთხვევაში, ოჯახის წევრები მალავენ ამ ფაქტს.¹⁹

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 2017 წლის განჩინებაში ნათქვამია, რომ „ოჯახური ძალადობა, რაც ტრადიციულად მიიჩნეოდა ოჯახის „შიდა საქმედ“, გასცდა ამ ვიწრო გაგებას და იგი, დღესდღეობით მიჩნეულია ისეთ დანაშაულად, რომელიც საფრთხეს უქმნის არამარტო ცოლ-ქმრის ურთიერთობას, არამედ მცირეწლოვანი შვილების ნორმალურ ფსიქიკურ გარემოში განვითარებას“.²⁰

დამალული სისასტიკე ხშირ შემთხვევაში არასრულწლოვანის თვალწინ, ამ უშუალოდ მის წინააღმდეგ არის მიმართული. **ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-19 მუხლის** თანახმად – „ბავშვი დაცული უნდა იყოს მშობლების ან ოჯახის წევრთა მხრიდან ყველა სახის ძალადობის, შეურაცხყოფის, უხეში მოპყრობისა და ექსპლოატაციისაგან“.²¹

სსსკ-ის 126¹-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნევენ ოჯახში ძალადობას, ჩადენილს წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის და არასრულწლოვნის თანდასწრებით მისივე ოჯახის წევრის მიმართ. აღსანიშნავია 2018 წლის 30 ნოემბერს სსსკ-ის 53¹-ე მუხლში შესული ცვლილებაც, რომლის თანახმადაც, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად ჩაითვალა დანაშაულის ჩადენა ოჯახის ერთი წევრის მიერ ოჯახის სხვა წევრის მიმართ.

ოჯახში დამალული სისასტიკე, ოჯახის ერთ წევრის მიერ მეორის მიმართ ძალადობა კომპლექსური მოვლენაა, რომელსაც ფესვები ღრმად აქვს გადგმული საზოგადოებაში – კულტურულ რწმენებსა და სქესთა შორის ძალაუფლების უთანასწორო გადაწონილებაში. გენდერული ნიშნით ძალადობა ყველა საზოგადოებაში ხორციელდება და მიზნად ისახავს ერთი სქესის (უმეტეს შემთხვევაში ქალების) სოციალურ, ფსიქოლოგიურ და ეკონომიკურ დაქვემდებარებას მეორე სქესისადმი.

ძალადობის კულტურათაშორისი შესწავლილი სასამართლო პრაქტიკის განზოგადების თანახმად, ოჯახში ძალადობის შემთხვევებში მსხვერპლნი უმეტესწილად არიან ქალები, ხოლო მოძალადეები – მამაკაცები. როგორც ცნობილია,

¹⁸ *Иващенко А.В., Насилие и уголовный закон, Омск, 1999, 29-30.*

¹⁹ *ივანიძე მ., ოჯახში ჩადენილი დანაშაული, თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტის საიუბილეო კრებული „გურამ ნაჭყებია -75“, თბ., 2016, 51.*

²⁰ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 2017 წლის 18 იანვრის №1გ/79-17 განჩინება.

²¹ კონვენცია ბავშვის უფლებების შესახებ, 20/11/1989 წ. მიღებული გართიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ. საქართველო აღნიშნულ ხელშეკრულებას შეუერთდა 2020 წელს. დოკუმენტის მიმღები – საგარეო საქმეთა მინისტრი, დოკუმენტის ტიპი – საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება და შეთანხმება, საგარეო საქმეთა სამინისტროს ვებგვერდი, 25/05/2000.

ძალადობის ფორმა უფრო მძიმეა, თუ ქალი მოძალადეზე ეკონომიკურად არის დამოკიდებული. ძალადობის ნახალებს და სანქციონებს გენდერული სტერეოტიპები და გენდერის ნიშნით ორგანიზებული ძალაუფლებრივი იერარქიები ახდენს (ქმარი ცოლის ბატონია), რის გამოც მასთან ბრძოლა სამართალდამცავი სტრუქტურების მიერ ორმაგად ძნელია.

გერმანელი მეცნიერი ბუსმანი მრავალი წლის განმავლობაში სამეცნიერო კუთხით იკვლევდა ოჯახში ძალადობის საკითხს, მისი დასკვნის თანახმად, თანამედროვე მაღალცივილიზებულ საზოგადოებაში ყველაზე დიდი საფრთხის შემცველი ადგილი სწორედ ოჯახია. ვისაც მსხვერპლის ან მოძალადის როლში ყოფნა უნდა და ძალადობრივი გამოცდილების მიღება სურს, მათთვის ოჯახის შექმნა საუკეთესო გზა იქნება ამის მისაღწევად.²²

მსოფლიო სტატისტიკის თანახმად, ოჯახში ძალადობის ერთერთი ყველაზე გავრცელებული ფორმაა ღირსების სახელით ჩადენილი მკვლელობა – (honor killing) – ძალადობის ამ სახის მსხვერპლნი ძირითადად არიან ქალები, რომელთაც ოჯახის შემარცხვენლად მიიჩნევენ და ოჯახის ღირსების აღდგენის მიზნით კლავენ.²³

ძალადობის სუბიექტები, როგორც წესი, ერთმანეთზე არიან დამოკიდებულები, უმეტეს შემთხვევაში, ოჯახი მალავს ამ ფაქტს, რასაც რამდენიმე ფაქტორი განაპირობებს: მსხვერპლის შიში მოძალადის მიმართ, ეკონომიკური დამოკიდებულება მოძალადეზე და ამ უკანასკნელის მიერ ძალადობის გამხელის აკრძალვა მსხვერპლის მიმართ. შედეგად, სასამართლო განხილვისას მსხვერპლის მხრიდან მოძალადის მხილება გმირობის ტოლფასი ხდება.²⁴

აღსანიშნავია, რომ ეკონომიური და სოციალური მომენტების გარდა, ხშირად თვითონ მსხვერპლს უჭირს მოძალადის მხრიდან საკუთარი თავის მსხვერპლად აღქმა და საზოგადოებაში დამკვიდრებული სტერეოტიპების მსხვერვა, რაც ართულებს მისი მხრიდან რაციონალური გადაწყვეტილების მიღებას. არსებობს ისეთი შემთხვევებიც, რა დროსაც როგორც ძალადობის მსხვერპლს, ასევე ოჯახის სხვა წევრებს რცხვენიათ, რომ მათზე ან მისი ოჯახის წევრზე ძალადობა ხორციელდება.²⁵

3.3. ოჯახში ძალადობის თეორიები

ოჯახურ ძალადობასთან დაკავშირებით არაერთი (ლენორ უოლკერის, ლანდერბერგის, დულუტის და სხვა) თეორია არსებობს:

თეორიათა შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია ძალადობის ე. წ. „შესწავლილი ქცევის“ თეორიას. მკვლევართა აზრით, ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორის მიმართ ძალადობა ბავშვობისას ნასწავლი ქცევაა, რომელსაც მასზე ახორციელებდნენ.²⁶

²² Siegmund-Schultze N., *Suddeutsche Zeitung*, August 8, 2005, 36.

²³ Pope N., *Honor Killings in the Twenty-First Century*, Palgrave Macmillan, Official Journal of the South Asian Society of Criminology and Victimology (SASCV), 2014, 41–43.

²⁴ Schramm E., *Ehe und Familie im Strafrecht*, Iena, 2018, 58-60.

²⁵ შალიკაშვილი მ., *ვიქტიმოლოგია – მეცნიერება დანაშაულის მსხვერპლის შესახებ*, თბ., 2011, 123.

²⁶ Uorker L., *Handbook of Psychology*, The London School of Economics and Political Science, 1992, 211-235.

მეორე თეორიას „კონტროლის დაკარგვის თეორიას“ უწოდებენ და ეფუძნება ალკოჰოლის ან ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული მოქმედებების ზეგავლენით ჩადენილ ძალადობას. ამ საკითხში აზრი ორად არის გაყოფილი: მეცნიერთა მეორე ჯგუფი ამტკიცებს, რომ ძალადობა რისხვისა და იმედგაცრუების გაკონტროლების უუნარობის შედეგს წარმოადგენს.²⁷

თეორიათა შორის პოპულარულია „შეცნობილი უმწეობის“ სახელით ცნობილი თეორია, რომელიც ამერიკელმა ფსიქოლოგმა ლენორ უოლკერმა ჩამოაყალიბა.²⁸

აღნიშნული თეორიის თანახმად, ქალების გადაწყვეტილება – გააგრძელონ ცხოვრება მოძალადე ქმრებთან განპირობებულია იმით, რომ მუდმივი შეურაცხყოფის გამო მოძალადისაგან დამოუკიდებლად არსებობის საჭირო ნებისყოფა წართმეული აქვს და მის გარეშე ცხოვრების გაგრძელებას ვერ შეძლებს.

„ძალადობის ციკლი“ შემდეგი თეორიაა (ლენორ უოლკერის თეორია), რომელმაც ამერიკის შეერთებულ შტატებში მზარდი პოპულარობა მოიპოვა. აღნიშნული თეორიის თანახმად, „ძალადობის ციკლი“ სამი ეტაპისგან შედგება:

1. დაძაბულობის ესკალაცია (სიტყვიერი დაპირისპირება და შეურაცხყოფა, შეხლა-შემოხლა ინციდენტამდე);

2. სერიოზული ინციდენტი (2-საათიდან 24 საათის ინტერვალით);

3. ინციდენტის შემდგომი ქმედითი მონაწილეობა (მოძალადის მიერ ქცევის გაანალიზების შემდეგ პერიოდის მცდელობა მსხვერპლთან).²⁹

ამ თეორიებს აერთიანებს სხვა ადამიანის (მსხვერპლის, კვლევის შემთხვევაში ოჯახის წევრის) მიმართ გამოხატული სხვადასხვა ფორმის და სახის ძალადობა.³⁰

ბოლო პერიოდის სასამართლო პრაქტიკის ანალიზმა ისიც აჩვენა, რომ მსოფლიოში გავრცელებული (კოვიდ-19) პანდემიის გამო მოხდა ოჯახის წევრების სახლში ერთად თავმოყრა, რამაც უფრო გაართულა მათ შორის აუტანლობა და შესაბამისად, ოჯახური ძალადობის თაობაზე ჩადენილი დანაშაული გაზარდა. მიმაჩნია, რომ მოძალადეებთან მუშაობის კუთხით, დაძაბულობის ესკალაციიდან სერიოზულ ინციდენტამდე პოლიციის მიერ შემაკავებელი ორდერით გათვალისწინებული მხოლოდ ვალდებულების დაკისრება, ფორმალურ ხასიათს ატარებს. ქვეყანას უნდა ჰქონდეს პროგრამები, რომლებითაც შესაძლებელი იქნება მოძალადის ადრეული ინტერვენცია, ანუ „ძალადობის აღკვეთა ძალადობამდე“.³¹

²⁷ *Kaagehiro D.K., Laufer W.S., Handbook of Psychology and Law, Wharton School University of Pennsylvania, Philadelphia, USA, 1992, 23-24.*

²⁸ *Uorker L., Handbook of Psychology, The London School of Economics and Political Science, 1992, 211-235.* იხ. აგრეთვე, *ბოჭორიშვილი კ., მესხი მ., ხუციშვილი ქ., ფერაძე მ., სააკაშვილი ნ., არლანაშვილი ა., შავლაყაძე ნ., ზაზაშვილი ნ., სახელმძღვანელო პოლიციელთათვის ოჯახში ძალადობის საკითხებზე*, თბ., 2010, 24-43.

²⁹ იქვე.

³⁰ *ივანიძე მ., ოჯახში ჩადენილი დანაშაული, თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტი, საიუბილეო კრებული „გურამ ნაჭყებია -75“, თბ., 2016, 51.*

³¹ *მჭედლიშვილი-ჭედრიანი ქ., მოხსენება ქალთა მიმართ ძალადობის თაობაზე გამართულ კონფერენციაზე*, თბ., 2019, <www.tsu.ge/data/file_db/faculty_law/moxsenebebi-2019>.

3.4. საკანონმდებლო კუთხით ოჯახში ძალადობის თანამედროვე რეალობა

ოჯახურ ძალადობასთან დაკავშირებით სტატისტიკის ზრდამ განაპირობა საკანონმდებლო ცვლილებები სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში. სსსკ-ის 2012 წლის მაისშირქესული ცვლილებით სსსკ-ის მე-11¹ მუხლით განისაზღვრა ოჯახის წევრთა წრე, მითითებული იქნა კოდექსით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჩამონათვალი, რომელთა ჩადენის შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაციისას უნდა მოხდეს შესაბამისი მითითება აღნიშნულ მუხლზე. ამავე ამავე ცვლილების თანახმად, სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილს დაემატა 126¹-ე მუხლი, რომელმაც განმარტა ოჯახში ძალადობის კრიმინალური ხასიათი და პასუხისმგებლობა ჩადენილი ქმედებისათვის.

მიუხედავად იმისა, რომ სსსკ-ში ზემოაღნიშნული ცვლილება ამ კუთხით სრულად ვერ უზრუნველყოფს იმ საფრთხეების განეიტრალებას, რაც ამ ქმედების ახასიათებს, სსსკ-ის მე-11¹ მუხლში შესული საკანონმდებლო ცვლილება მაინც დროულია. აღნიშნული მუხლი ამომწურავად განსაზღვრავს პასუხისმგებლობას ოჯახური დანაშაულისთვის გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჩამონათვალს, რომელთა ჩადენის შემთხვევაში უნდა მოხდეს შესაბამისი მითითება აღნიშნულ მუხლზე. სსსკ-ის მე-11¹ მუხლის შენიშვნა, ოჯახის წევრთა წრის განსაზღვრის კუთხით, ხელს შეუწყობს გამოძიებას და სასამართლოს დანაშაულის სუბიექტის და ობიექტის სწორად განსაზღვრის კუთხით; შესაბამისად საკანონმდებლო კუთხით სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე მუხლად (სსსკ-ის 126¹-ე მუხლი) გამოყოფა

ოჯახში ერთი წევრის მიერ მეორის მიმართ ძალადობის თაობაზე, უნდა ითქვას, რომ ამ კუთხით კანონმდებლის მიერ საკითხის მიმართ განსაკუთრებულ ყურადღებაზე მიუთითებს. ამ დანაშაულის(ძალადობის) შემადგენლობა მოცემულია სსსკ-ის 126-ე მუხლშიც. ოჯახში ძალადობის კვალიფიკაციისას სსსკ-ის მე-11¹ მუხლის მითითება, თუნდაც, როგორც დამამძიმებელ გარემოებად, ანდა ცალკე ნაწილით გამოყოფა, ისე როგორც ოჯახის წევრის მიმართ ჩადენილ სხვა დანაშაულთა კვალიფიკაციის შემთხვევაში, სრულად უზრუნველყოფს დასახელებული ქმედების ზუსტ კვალიფიკაციასაც.

4. საზოგადოების დამოკიდებულება დამალული სისასტიკის მიმართ

საკანონმდებლო ცვლილების მიუხედავად, ქალთა მიმართ ძალადობის ფაქტები კვლავ დიდ პრობლემად რჩება. დამალული სისასტიკის მიმართ საზოგადოების დამოკიდებულების შესახებ ყურადღება სახალხო დამცველის 2021 წლის საპარლამენტო ანგარიშშიც არის გამახვილებული. „ქვეყანაში პრობლემად რჩება ოჯახში ძალადობის დამალული ფაქტები. შემაშფოთებელია ოჯახში ძალადობის მასშტაბები და საზოგადოების უემოციო დამოკიდებულება ამ პრობლემის მიმართ“, – ნათქვამია ანგარიშში.³²

საზოგადოების ნაწილს მიაჩნია, რომ ოჯახში ერთი წევრის მიერ მეორის მიმართ დამალული სისასტიკე მაქსიმალურად უნდა გამოიზიარდეს, ნაწილი კი ამ მოსაზრებას უარყოფითად აფასებს და მიაჩნია, რომ მათი მხილება, პირველ რიგში, ამ ოჯახს შეურაცხყოფს, შემდეგ მსხვერპლი საზოგადოებაში თავს დამცირებულად გრძნობს და ეს

³² საქართველოს სახალხო დამცველის 2021 წლის საპარლამენტო ანგარიში, 01.04.2021.

მის ჯანმრთელობაზე უარყოფითად აისახება. არსებობს მოსაზრებაც, რომ რაც სხვის ოჯახში ხდება სხვას არ ეხება და გვერდზე მდგომი ადამიანი ისევ გვერდზე დარჩენას ამჯობინებს.³³

საკითხისადმი ასეთი კუთხით მიდგომა არასწორია. ამ კუთხით საინტერესოა გერმანელი მეცნიერის ედუარდ შრამის მოსაზრება: სასამართლო პრაქტიკაში ზოგჯერ გვხვდება შემთხვევა, როდესაც ცოლები ან ოჯახის წევრები დომინანტი ქმრისაგან ან მამისგან თავს ვეღარ იცავენ, სხვებისგან დამალულად „ოჯახურ ტირანად“ ან „შინაურ ტირანად“ მოიხსენიებენ, თუმცა დაზიანების მიყენების ან მძიმე შედეგის დადგომის შემთხვევაშიც კი, ხშირად უარს ამბობენ არა მარტო ჩვენების მიცემაზე, არამედ მისი გამართლების მიზეზებსაც ეძებენ. პრაქტიკულად ყოველ ასეთ შემთხვევაში გამოიყენება უბრალო პატიება. ასეთ შემთხვევაში საქმე არ გვაქვს ერთ კონკრეტულ შეტევასთან, არამედ ზოგადად არსებულ საშიშ სიტუაციასთან, რომელზეც საჭიროა საკანონმდებლო დონეზე დაფიქრება.³⁴

აღსანიშნავია ამ კუთხით ქართული სასამართლოს პრაქტიკაც. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის განზოგადებამ აჩვენა, რომ ოჯახში ძალადობის საქმეებზე, საზოგადოების არაერთგვაროვანი რეაქციის გამო, ხშირად დაზარალებულები, რომლებიც გამოძიების ეტაპზე ამხელდნენ მოძალადე ოჯახის წევრს ფსიქოლოგიურ და ფიზიკურ ძალადობის თაობაზე, დროის გასვლის შემდეგ, უარს ამბობდნენ სასამართლო სხდომაზე ბრალდებულის საწინააღმდეგო ჩვენების მიცემაზე.³⁵ სსსსკ-ის 49-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, ახლო ნათესავების მხრიდან ჩვენების მიუცემლობა, მოძალადე პირის(ბრალდებულის) სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების და გამართლების საფუძველი ხდება, რაც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 126¹-ე მუხლთან დამოკიდებულებაში, პრევენციის ძალას ასუსტებს.

გერმანელი მეცნიერის, ედუარდ შრამის განმარტებით, ახლო ნათესავის წინააღმდეგ ჩვენების მიუცემლობა დამნაშავეს სახარბიელო მდგომარეობაში აყენებს. უმეტეს შემთხვევაში, ნათესაური კავშირის არსებობა ახდენს დამნაშავეს ნახალისებას, რაც სამართლებრივი პოლიტიკის თვალსაზრისით, სხვადასხვა მიზეზებით არის მოტივირებული. საკითხი შეეხება იმ ნათესავის დახმარებას, რომელთანაც თვითონვე იმყოფება გარკვეულ კონფლიქტურ სიტუაციაში, რომლის აღმოფხვრას ან გადაჭრას დამნაშავე სამართალდარღვევის ჩადენის გზით ცდილობს. ასეთ შემთხვევაში ხდება ნათესავისთვის შესაძლო საშიშროების, სასჯელის დადგომის აცილება და კანონის ხელშეშლა დამნაშავეს მხილებისას.³⁶

³³ სახელმძღვანელო ოჯახში ძალადობის ფაქტებზე რეაგირებისთვის, გაეროს ქალთა ორგანიზაცია გენდერული თანასწორობის და ქალთა გაძლიერებისთვის (UN Women), თბ., 2014, 10.

³⁴ Schramm E., Ehe und Familie im Strafrecht, Iena, 2018, 78.

³⁵ კვაჭაძე მ., მელაშვილი ლ., ჯუღელი ნ., ღვინჯილია ე., საერთაშორისო სტანდარტების ასახვა ოჯახში ძალადობის საქმეებში, საქართველოს უზენაესი სასამართლო, კვლევის და ანალიზის ცენტრი, თბ., ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №3'18, 2017, 7-8.

³⁶ Schramm E., Ehe und Familie im Strafrecht, Iena, 2018, 108.

ქართული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, ოჯახში ძალადობასთან დაკავშირებით, ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებისას, მსხვერპლი ხშირად განცხადებით მიმართავს სასამართლოს და კატეგორიულად ითხოვს მოძალადის მიმართ არ იქნეს გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების ყველაზე მკაცრი სახე. ძალადობის ხასიათიდან გამომდინარე, სასამართლო ხშირ შემთხვევაში აღკვეთის ღონისძიების სახედ არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებას უფარდებს. ასეთ შემთხვევაში საქმის არსებითი განხილვისას, როგორც წესი, დაზარალებული(მსხვერპლი) ბრალდებულის-(მოძალადის) მიმართ საქართველოს სსსკ-ის 49-ე მუხლის „დ“ ქვეპუნქტის თანახმად უარს აცხადებს ჩვენების მიცემაზე. მიმაჩნია, რომ საკანონმდებლო დონეზე დაფიქრებად ღირს, რომ დაზარალებულის პოზიციის გათვალისწინებით, სადაც თავიდანვე უდავოა, რომ დაზარალებული

ჩვენებას არ მისცემს სასამართლოს, ძალადობის პირველი შემთხვევა ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევად იქნეს მიჩნეული და მხოლოდ აღნიშნული ქმედების განმეორების შემთხვევაში მოხდეს მისი კრიმინალიზაცია.

4.1. ოჯახში ძალადობის სტატისტიკის ზრდა მსოფლიოში და საქართველოში

აშშ კვლევის თანახმად, თვალში საცემია ინტიმური ძალადობის გენდერული დისბალანსი. მსგავსი ძალადობის 10 მსხვერპლიდან 9 ქალია. ინდუსტრიულ სამყაროში გაუპატიურების, ოჯახური ძალადობის, მეუღლის მკვლელობის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია აშშ-შია. სტატისტიკის თანახმად, აშშ-ში ყოველწლიურად, 4 მილიონი ქალი ხდება ოჯახური ძალადობის მსხვერპლი, ყოველ 6 წუთში აუპატიურებენ, ხოლო ყოველ 18 წამში ერთ ქალს სცემენ და ყოველდღე 4 ქალს კლავენ მოძალადეები. აღსანიშნავია, რომ ყოველწლიურად ამერიკაში 2-3 მილიონი ქალი ხდება ძალადობის მსხვერპლი მამაკაცი პარტნიორის მხრიდან; ორჯერ მეტი ქალი ხდება სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი საკუთარი მეუღლის, ვიდრე უცხო მხრიდან; ოთხი ქალიდან ერთი მაინც ყოფილა რაიმე სახის ძალადობის მსხვერპლი თავისი ცხოვრების განმავლობაში.³⁷

„ძალადობის“ ტერმინი ადრე თუ ქალებისა და ბავშვების წინააღმდეგ განხორციელებულ ძალადობას გულისხმობდა, ახლა ოჯახის ნებისმიერი წევრის წინააღმდეგ ძალადობასაც მოიაზრებს. მსოფლიო სტატისტიკური მონაცემებით ოჯახში ყველაზე გავრცელებული სახის ძალადობა ცოლის ცემაა, რომლის მიზეზთა შორის გამოიყოფა:

ექვიანობა; ქმრის მიმართ უპატივცემლობა; გენდერული ნიშნით მამაკაცის უპირატესი როლის წამოჩინება; ალკოჰოლურ ანდა ნარკოტიკულ საშუალებებზე დამოკიდებულება. გარდა ფიზიკური ძალადობისა, ხშირია ფსიქოლოგიური ძალადობის ფაქტებიც, ისეთები, როგორცაა: ცოლის მუდმივი კონტროლი, საკუთარი მშობლებისა და მე-

³⁷ Goodman L., Leidholdt D., Lawyer's Manual on Domestic Violence Representing the Victim, 5th ed., Supreme Court of the State of New York, appellate Division, First Department, Hon. John T Buckley, Presiding Justice, 2006, 45-47.

გობრებისაგან იზოლაცია; მუქარა, დაშინება, სიტყვიერი შეურაცხყოფა, დამცირება და.ა.შ.³⁸

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს შს სამინისტროს მონაცემები მხოლოდ იმ შემთხვევებს მოიცავს, როდესაც ძალადობის ფაქტს სამართლებრივი რეაგირება მოჰყვა. ძალადობის სხვა შემთხვევები კი საბოლოო სტატისტიკაში ვერ ხვდება. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ოფიციალურ ვებგვერდზე განთავსებული ინფორმაციის თანახმად, 2020 წელს სამართალდამცველებმა ოჯახში ძალადობის

ფაქტებზე მსხვერპლთა დაცვის მიზნით 10 266 შემაკავებელი ორდერი გამოსცეს, რაც 34%-ით აღემატება 2019 წლის მონაცემებს. 2021 წლის მარტში საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, 2020 წელს ქალთა მიმართ ძალადობის ყველაზე მაღალი რაოდენობრივი მაჩვენებელი – 6564 ფაქტი დაფიქსირდა.³⁹

5. ოჯახში ძალადობის შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი სხვა ქვეყნებთან

თემის სიმწვავის მიუხედავად, რიგი ქვეყნებისა, მხოლოდ კრიმინოლოგიური ღონისძიებით შემოიფარგლა და სისხლის სამართლებრივი კუთხით პრობლემა კვლავ მოუგვარებელია(რუსეთი, საფრანგეთი, თურქეთი).

რუსეთის და საფრანგეთის სს კოდექსის თანახმად, ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორის მიმართ ძალადობა, მათ შორის, განხორციელებული არასრულწლოვანის მიმართაც კი, ძალადობრივ დანაშაულთა სახეებში დამამძიმებელ გარემოებადაც კი არ არის მიჩნეული.⁴⁰

საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსი დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნევს და ითვალისწინებს უვადო თავისუფლების აღკვეთას მხოლოდ **მეუღლის მკვლელობის შემთხვევაში** ან ოცი წლით თავისუფლების აღკვეთას ძალადობისთვის, რომელმაც გამოიწვია მსხვერპლის სიკვდილი, თუ მსხვერპლი იყო მეუღლე ან მოძალადესთან მცხოვრები პირი.⁴¹

საფრანგეთმა 2010 წელს მიიღო კანონი „ქალთა მიმართ და ცოლ-ქმარს შორის ძალადობასა და ბავშვებზე მისი გავლენის შესახებ“. კანონი იცავს ორივე სქესს ძალადობისგან, განსაკუთრებით ქალებს და ბავშვებს სხვადასხვა სტატუსის მქონე ურთიერთობებში, იქნება ეს ქორწინება, სამოქალაქო ურთიერთობა თუ უბრალოდ თანაცხოვრება. კანონი შედგება სამოქალაქო და სისხლის სამართლის ნორმებისგან.⁴²

³⁸ *Kimmel M., The Gendered Society, 4th ed., Oxford University, Oxford, 2011, 381.*

³⁹ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ანგარიში, 13.02.2021.

⁴⁰ *Козочкина И.Д. (ред.), Уголовное законодательство зарубежных стран – Англии, США, Франции, Германии, Японии, Сборник законодательных материалов, коллектив авторов, Москва, 1998, 193-205; იხ. აგრეთვე, Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996, #63-ФЗ, Москва, 2021, ред. от 01.07.2021, с изм. и доп., вступ. в силу с 22.08.2021.*

⁴¹ *Козочкина И.Д. (ред.), Уголовное законодательство зарубежных стран – Англии, США, Франции, Германии, Японии, Сборник законодательных материалов, коллектив авторов, Москва, 1998, 197.*

⁴² *Крилова Н.Е., Серебренникова А.В., Уголовное право современных зарубежных стран – Англии, США, Франции, Германии, Москва, 1997, 142-145.*

იტალიამ კანონი ქალთა მიმართ ძალადობის შესახებ 2013 წლის აგვისტოში მიიღო. კანონი ითვალისწინებს სავალდებულო პატიმრობას, თუ პირს წაასწრეს ძალადობის ან დევნის ფაქტზე და ასევე ადგენს სავალდებულო გამოძიების ჩატარებას, თუ პოლიციაში შევიდა საჩივარი. კანონი ადგენს პოლიციის მიერ მოძალადის სახლიდან/ბინიდან გასახლებას მაშინაც კი, თუ სახლი/ბინა მისი საკუთრებაა და უზრუნველყოფს უფასო იურიდიულ დახმარებას ყველა მსხვერპლი ქალისთვის, ვინც მოძალადის წინააღმდეგ შეიტანს საჩივარს. კანონი დასაშვებად მიიჩნევს ანონიმურ შეტყობინებას ოჯახური ძალადობის შესახებ. მეზობელს, თანამშრომელს, მეგობარს ან თავად ოჯახის წევრს შეუძლია აცნობოს პოლიციას ძალადობის ფაქტის შესახებ.⁴³

იტალიის ახალი კანონი თითქმის შეუძლებელს ხდის ოჯახური ძალადობის ფაქტზე შეტანილი საჩივრის გახმობას. ხშირად ხდება, როცა მსხვერპლი ქალი უარს ამბობს დაეხმაროს გამოძიებას, რაც გამონევეულია, როგორც წესი, მოძალადის შიშით. ახალი კანონის თანახმად, პოლიციამ უნდა გააგრძელოს გამოძიება, მაშინაც კი, როცა მსხვერპლი აღარ თანამშრომლობს მათთან. კანონი ამძიმებს სასჯელს თუ ძალადობის მსხვერპლია ორსული ქალი ან თუ ძალადობა მოხდა ბავშვის თანდასწრებით.

საკითხისადმი შედარებით განსხვავებული მიდგომა გამოავლინა **თურქეთმა**. 2011 წლის 7 მაისს სტამბოლში მიღებულმა კონვენციამ (ე.წ. სტამბოლის კონვენცია), მართალია, გამოკვეთა ქალთა მიმართ ძალადობა, როგორც დისკრიმინაციის ფორმა, მაგრამ რაიმე რეგულირება ოჯახში ძალადობასთან მიმართებაში თურქულ სისხლის სამართლებრივ კანონმდებლობაში დღეისათვის არ არსებობს, სადაც გაბატონებული ტრადიციიდან გამომდინარე, არსებობს შეხედულება – ქმარი ცოლის ბატონია.⁴⁴

აღსანიშნავია, რომ **აშშ-ში** მოძრაობა ოჯახური ძალადობის წინააღმდეგ გასული საუკუნის 60-იანი წლებიდან დაიწყო. ქალის მიმართ ძალადობა, როგორც ოჯახში, ისევე საზოგადოებრივ დონეზე ეროვნული პრობლემად იქნა მიჩნეული. 1990 წელს მიღებული იქნა „ქალის წინააღმდეგ ძალადობის ძირითადი ფედერალური აქტი“, რომელიც მსხვერპლს საშუალებას აძლევდა მიეღო კონპენსაცია.

1995 წელს ძალაში შევიდა ადამიანის უფლებათა ინტერამერიკული კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობის აცილების დასაწყისად და აღმოფხვრის შესახებ, რომელშიც ძალადობა განხილულია როგორც ოჯახში მომხდარი ან პარტნიორის მხრიდან „ფიზიკური, სექსუალური ან ფსიქოლოგიური ძალადობა, განურჩევლად იმისა ცხოვრობს თუ არა ქალი მოძალადესთან“. ზოგადად ამერიკის ქვეყნებში (**ჩილე, არგენტინა, პერუ, ელ სალვადორი, გვატემალა, კოსტა რიკა, კოლუმბია, ჰონდურასი, ნიკარაგუა, ბოლივია, მექსიკა**) ძალადობის განსაკუთრებით მაღალი მაჩვენებელიდან გამომდინარე, ამერიკულმა ქვეყნებმა მიიღეს სპეციალური კანონები, რომლებიც ახდენს ფემიციდის კრიმინალიზაციას (Law of Access for Women to a Life Free of Violence)⁴⁵

⁴³ Criminal Procedure Code of the Republic of Italy, Part I, 2011, https://legislationline.org/sites/default/files/documents/83/Italy_CPC_updated_till_2012_Part_1_it.pdf [20.08.2022].

⁴⁴ *Semyonovich D.*, Report on Violence Against Women, Outcomes and Consequences of Violence, Human Rights Council, 2016.

⁴⁵ *Козочкина И.Д. (ред.)*, Уголовное законодательство зарубежных стран – Англии, США, Франции, Германии, Японии, Сборник законодательных материалов, коллектив авторов, Москва, 1998, 97.

გერმანიაში სისხლის სამართლის კოდექსის განსაკუთრებული ნაწილი ცალკე შეიცავს განყოფილებას(კარს) სახელწოდებით „სისხლის სამართლის დანაშაულები, ჩადენილი მოქალაქეობრივი მდგომარეობის, ქორწინებისა და ოჯახის წინააღმდეგ“, რაც ცალსახად ცხადყოფს იმას, რომ ეს ორივე ინსტიტუტი სისხლის სამართლის დაცვის ობიექტს წარმოადგენს, თუმცა გერმანული კანონმდებლობით, ცალკე არ არის გამოყოფილი ოჯახური ძალადობით ჩადენილი დანაშაული.⁴⁶

დიდ ბრიტანეთში XIX საუკუნის ბოლომდე არ არსებობდა კანონები, რომლებიც კრძალავდა ოჯახში ძალადობას. დღესდღეობით, მიუხედავად იმისა, რომ ოჯახში ქალების მიმართ მკაცრი მოქცევა მაინც ფართოდ არის გავრცელებული, ოჯახური ძალადობის მსხვერპლნი მსოფლიოში ყველაზე უკეთ დიდ ბრიტანეთში არიან დაცულნი საკანონმდებლო გარანტიების მხრივ. ბრიტანული კანონმდებლობით დაცულია არა მარტო მოძალადე, არამედ გარეშე პირიც, ვინც სამართალდამცავებს ამის თაობაზე ინფორმაციას მიაწვდის.⁴⁷

6. ოჯახში დამალული სისასტიკის თაობაზე საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის განზოგადება

ოჯახში ძალადობა ყველა ადამიანისათვის მგრძობიარე მოვლენაა, რადგან ის ერთმანეთთან ემოციურად დაკავშირებულ პირებს შორის ხდება, ამიტომ მასზე საუბარი უჭირთ, რაც მსხვერპლისათვის დახმარების აღმოჩენას ართულებს, მოძალადეს კი დაუსჯელობის სინდრომი კიდევ უფრო ათამამებს.⁴⁸ ოჯახში ერთი წევრის მიერ მეორის მიმართ დამალული სისასტიკის სისტემატურობას და განგრძობითობას კარგად ასახავს სასამართლო პრაქტიკაც. ამჟამად კვლევა განხორციელდა ქვემო ქართლის რეგიონში არსებულ სასამართლო პრაქტიკაზე, სადაც დამალული სისასტიკის ყველაზე გავრცელებულ შემთხვევას წარმოადგენს ქმრის მიერ ცოლის მიმართ განხორციელებული ძალადობა.

6.1. ქმრის მიერ ცოლის მიმართ განხორციელებული ძალადობა

რუსთავის საქალაქო სასამართლოს განაჩენით დ.ბ. გამართლდა მეუღლის, დ.ს.-ს მიმართ ბრალად შერაცხული ძალადობისა და მუქარისათვის წარდგენილ ბრალდებაში (საქართველოს სსკ-ის 126¹-ე მუხლის პირველი ნაწილით (ორი ეპიზოდში) და საქართველოს სსკ-ის 11¹, 151-ე მუხლის მეორე ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტით); დ.ბ.-ს ბრალად ჰქონდა შერაცხული მეუღლის, დ.ს.-ს მიმართ წლების განმავლობაში გენდერული შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილი არაერთი ძალადობა, რის გამოც მსხვერპლი განიცდიდა ფიზიკურ ტკივილს და ფსიქოლოგიურ ტანჯვას. მორიგი ფიზიკური ძალადობისას, გა-

⁴⁶ Schramm E., Ehe und Familie im Strafrecht, Iena, 2018, 38.

⁴⁷ Kimmel M., The Gendered Society, Oxford University, 4th ed., 2011, 123.

⁴⁸ ხატიაშვილი გ., სახელმძღვანელო ქალთა და ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის ბრძოლის საკითხებზე, თბ., 2021, 51.

უჩნდა მუქარის განხორციელების საფუძვლიანი შიში, რის გამოც მიმართა სამართალ-დამცავებს.

გამოძიებისას, გამოკითხვის დროს დაწვრილებით აღწერდა რას განიცდიდა წლების მანძილზე მეუღლისგან მიყენებული ფიზიკური და ფსიქიკური ტრავმების გამო, თუმცა საქმის არსებითი განხილვისას, სასამართლოს არ მისცა მეუღლის საწინააღმდეგო ჩვენება.⁴⁹

აღნიშნულ საქმეზე, ისევე როგორც სხვა სისხლის სამართლის არაერთ იდენტურ საქმეზე,⁵⁰ დაზარალებულები, იმის მიუხედავად, რომ გამოძიებისას, გამოკითხვის დროს დაწვრილებით განმარტავდნენ ქმრის მხრიდან წლების მანძილზე დაძაბულობის ესკალაციის თითოეულ ფაქტს ბოლო ინციდენტამდე, სასამართლო სხდომაზე მოძალადე ქმრის საწინააღმდეგო ჩვენება არ მისცეს. სტერეოტიპული შეხედულებებიდან გამომდინარე, დაზარალებულებმა ვერ შეძლეს მის მიმართ განხორციელებულ ძალადობაზე საჯაროდ საუბარი. დამალული და დაუსჯელი დარჩა მოძალადე მეუღლეთა მხრიდან ის ფსიქოლოგიური და ფიზიკური სისასტიკე, რასაც წლების მანძილზე დაზარალებულები მათგან განიცდიდნენ. აღნიშნულ საქმეებზე, სასამართლოსთვის მტკიცებულებათა ერთობლიობის შეფასებისას, წარდგენილი ბრალდებები არ აღმოჩნდა საქმისადმი შედეგის გათვალისწინებით უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობად მიჩნევის საფუძველი, რის გამოც მიღებული იქნა გამამართლებელი განაჩენები.

პრაქტიკის მხოლოდ ერთ რეგიონში შესწავლამ ცხადყო, რომ მსგავსი შემთხვევა, რომ დაზარალებული საზოგადოების თვალში ცუდად წარმოჩენის, ქმარზე ეკონომიურად დამოკიდებულების, საცხოვრებელი სახლის არქონის თუ სხვადასხვა მიზეზთა გამო საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 49-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ პუნქტის შესაბამისად უარს აცხადებს მოძალადის საწინააღმდეგო ჩვენების მიცემაზე და კვლავ აგრძელებს მასთან ცხოვრებას, არაერთია.

6.2. ქალის მიერ მამაკაცზე განხორციელებული ძალადობა

ძალადობის მიმართ სტერეოტიპული დამოკიდებულების თუ სოციალური წრის შიშმა, ქმრის მიერ ოჯახში დამალული სისასტიკის ვიქტიმურმა ხასიათმა (მსხვერპლის მიმართ არაერთგზისმა მართლსაწინააღმდეგო ძალადობამ, მძიმე შეურაცხყოფამ და აღნიშნული ქცევით განპირობებულმა ფსიქიკურმა ტრავმამ) მსხვერპლის მხრიდან ძლიერი, უეცარი სულიერი აღელვების გამო უმძიმესი შედეგი გამოიწვია. ამ მხრივ გამორჩეულია შემდეგი მაგალითი.

მარნეულის მუნიციპალიტეტში მცხოვრები რ.ქ. სისტემატიურად ემუქრებოდა ცოლს, ტ.ქ.-ს მისი და შვილების მოკვლით; მცირეწლოვანი შვილების თანდასწრებით ახორციელებდა ტ.ქ.-ს მიმართ სხვადასხვა ფიზიკურ და სქესობრივი ხასიათის ძალა-

⁴⁹ რუსთავის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი №1-286-20.

⁵⁰ იხ. აგრეთვე, რუსთავის საქალაქო სასამართლოს განაჩენები №1-186-20, №1-580-20, №1-681-20, №1-681-20, №1-186-20, №1-65-20, №1-579-20, №1-572-21, №1-50-21, №1-103-21, №1-104-21, №1-305-21, №1-381-21, №1-527-21.

დობრივ ქმედებებს. მორიგი ძალადობრივი ქმედების განხორციელების მცდელობისას ფიზიოლოგიური აფექტის მდგომარეობაში მყოფმა ტ.ქ-მ, სახის არეში ნაჯახის რამდენჯერმე დარტყმით განზრახ მოკლა მეუღლე.⁵¹

მოცემულ შემთხვევაში, სწორედ წლების მანძილზე ქმრის მხრიდან ცოლის მიმართ დისკრიმინაციული დამოკიდებულება, სისტემატიური სისასტიკის და სოციალური ჯგუფის შიშით ძალადობის დამალვა მძიმე შედეგის მომტანი აღმოჩნდა. აღნიშნული მაგალითებით ნათელია, რომ მსხვერპლმა მოძალადისგან ვერ იხსნა თავი, საზოგადოების მხრიდან უარყოფითი შეფასების, მენტალობის, სოციალური ჯგუფის არასწორი რჩევის, ანდა შიშის გამო ვერ მიმართა სამართალდამცავებს, მოძალადესთან აგრძელებდა ცხოვრებას, რაც ფატალურად დამთავრდა.

6.3. შვილის მიერ მშობლების მიმართ განხორციელებული ძალადობა

სტატისტიკის თანახმად, ოჯახურ ძალადობაში ყველაზე დამალული სახე შვილის მიერ დედის მიმართ განხორციელებული ძალადობაა; დამალული სისასტიკის გაუთქმელობა, გასაგებია, რომ დედაშვილური ბუნებით აიხსნება, თუმცა ქვ. ქართლის სასამართლოების პრაქტიკაში ძალადობისათვის პოლიციისათვის მიმართვის შემთხვევებიც მოიძებნა.

დედის მხრიდან დამალული სისასტიკის მაგალითს წარმოადგენს გ.გ.-ს მიმართ არსებული სისხლის სამართლის საქმე. გ.გ.-ს ბრალი დაედო საქართველოს სსკ-ის 126¹-ე მუხლის პირველი ნაწილით და საქართველოს სსკ-ის 11¹, 151-ე მუხლის მეორე ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჩადენისათვის.

გ.გ.-ს მხრიდან თ.გ.-ს მიმართ ფსიქოლოგიური ძალადობის და მუქარის სისტემატიურობის მიუხედავად, საქმის არსებითი განხილვის სხდომაზე, თ.გ.-მ არ მისცა სასამართლოს შვილის მიმართ მამხილებელი ჩვენება, ანალოგიურია სხვა სისხლის სამართლის საქმეები⁵² არსებობს შემთხვევებიც, როდესაც მშობლის მიმართ წარსულში ძალადობისთვის მსჯავრდებული პირის მიმართ ანალოგიური ძალადობის თაობაზე, სასამართლო სხდომაზე მშობლებმა საქართველოს სსკ-ის 49-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად უარი განაცხადეს შვილის

საწინააღმდეგოდ ჩვენების მიცემაზე. სასამართლოს მიერ მტკიცებულებათა არასაკმარისობის გამო, როგორც სხვა მსგავს შემთხვევაში, გამამართლებელი განაჩენი იქნა დადგენილი.

6.4. ძმის მიერ დის მიმართ განხორციელებული ძალადობა

თ.დ.-მ ძალადობა განახორციელა დის, ე.დ.-ს მიმართ; დანის დემონსტრირებით მოკვლით დაემუქრა. ე. დ.-მ განიცადა ფიზიკური ტკივილი, მუქარა აღიქვა რეალურად და გაუჩნდა მისი განხორციელების საფუძვლიანი შიში.⁵³

⁵¹ რუსთავის საქალაქო სასამართლოს 05.04.17 წ. განაჩენი, საქმე №1-65-17.

⁵² რუსთავის საქალაქო სასამართლოს №1-575-19, №1-579-20, №1-582-20 განაჩენები.

⁵³ რუსთავის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი, 25.08.2020 წ. საქმე №1-34-20.

მოცემულ შემთხვევაში, იმის მიუხედავად, რომ დაზარალებულმა თვითონ გამოიძახა პოლიცია, გამოძიებისას, გამოკითხვის დროს როგორც ზემოთ აღწერილ შემთხვევებში ნებაყოფლობით განმარტა მომხდარი ფაქტის დეტალები, სასამართლოს ჩვენება არ მისცა და კიდევ ერთი მოძალადე, საქმეზე გამოტანილი გამამართლებელი განაჩენის დადგენის გამო, დაუსჯელი დარჩა, რაც პრევენციის მნიშვნელობას უკარგავს მოცემულ მუხლებით მოძალადის მხილებას.

6.5. მშობლების მიერ შვილის მიმართ განხორციელებული ძალადობა

საყურადღებოა მშობლის მიერ შვილის მიმართ განხორციელებული ძალადობის დაფარული მხარეც: ა.ლ., მის საცხოვრებელ სახლში, გენდერული დისკრიმინაციის მოტივით, თ.ლ.-ზე იძალადა, რამაც მისი ფიზიკური ტკივილი ფსიქოლოგიური ტანჯვა გამოიწვია.

სასამართლოში საქმის განხილვისას, სრულწლოვანმა დაზარალებულმა თ.ლ.-მ, და ოჯახში ამ ფაქტის შემსწრე თ.ლ.-ს დედამ, ა.ლ.-ს საწინააღმდეგო ჩვენება სასამართლოს არ მისცეს. მოცემულ შემთხვევაში, ისე, როგორც სხვა ზემოთ აღწერილ შემთხვევებში, სხვა მტკიცებულებების არარსებობის გამო ა.ლ.-ს მიმართ სასამართლომ გამამართლებელი განაჩენი დაადგინა⁵⁴

ოჯახში დამალული სისასტიკის ტენდენციები, სასამართლოებში თითქმის ყოველ მესამე შემთხვევაში დაზარალებულთა მიერ სასამართლო სხდომაზე მოსალოდნელი საზოგადოებრივი გაკიცხვის თუ მოძალადის შიშით ჩვენების მიუცემლობა ოჯახში მოძალადის მხილების მიზნით, ხშირად უფრო ძვირად შედეგების მიზეზი ხდება. ძალადობასთან ბრძოლის საკანონმდებლო ბაზის მიუხედავად, პრაქტიკის შესწავლით აშკარაა, რომ მსხვერპლი, რომელიც ცდილობს მოძალადისგან იხსნას თავი, საზოგადოების მხრიდან უარყოფითი შეფასების ობიექტი ხდება და მენტალობის, ხშირ შემთხვევაში, მათგან მომდინარე არასწორი რჩევის, ანდა შიშის გამო კვლავ მოძალადესთან უწევს ცხოვრება. აღნიშნული ცალკეულ შემთხვევაში

ფატალური შედეგებითაც მთავრდება. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ რაიონებში ჯერ კიდევ არ ამოქმედებულა სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული თავშესაფარი ძალადობის მსხვერპლთათვის, ისევე როგორც მოძალადეთა დროებითი განთავსების სარეაბილიტაციო და ფსიქოლოგიური ცენტრები, არ გადანყვეტილა ოჯახში ძალადობის პრობლემის სოციალური მომსახურების საკითხი, რაც მოძალადე ოჯახის წევრის მხილებისას დაუძლეველ პრობლემებს არ შეუქმნის მსხვერპლს. მიზანშეწონილი იქნება შემაკავებელი ორდერის გამოცემისთანავე როგორც მსხვერპლთან, ასევე მოძალადესთან ფსიქოლოგიური დახმარება დაძაბულობის ესკალაციისგან ხსნის მიზნით.

6.6. გენდერული ნიშნით ძალადობის კვალიფიკაციის საკითხისთვის

მ.ი.-მ 2020 წლის 25 იანვარს, მათივე საცხოვრებელ ბინაში, საყოფაცხოვრებო საკითხებთან დაკავშირებით წარმოშობილი დავის დროს ხელისა და ფეხის სხეულის

⁵⁴ იხ. რუსთავის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი, 16.10.2020 წ., საქმე №1-961-19.

სხვადასხვა ადგილებში დარტყმით ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა მეუღლეს, ე.ი.-ს, რის შედეგადაც ამ უკანასკნელმა განიცადა ფიზიკური ტკივილი. გამოძიების დროს მ.ი.-ს ქმედება დაკვალიფიცირდა საქართველოს სსკ-ის 126¹-ე მუხლის პირველი ნაწილით, გენდერული შეუწყნარებლობის მოტივით.⁵⁵

საინტერესოა, ამ შემთხვევაში გენდერული შეუწყნარებლობის ნიშნით აღნიშნული ქმედების კვალიფიკაცია. სასამართლომ საქმეში არსებული მტკიცებულებების საფუძველზე ამორიცხა გენდერული ნიშნით ძალადობა და მიუთითა, რომ აღნიშნული დადასტურებული უნდა იყოს მყარი მტკიცებულებით და არა ვარაუდებით. დაზარალებულის ჩვენებით კი არამც თუ გამოკვეთილი, არამედ საერთო მინიმუმაც კი არ არსებობდა ბრალდებულის მხრიდან ძალადობისას გენდერული ნიშნით ოჯახში მამაკაცის უპირატესი როლის დემონსტრირებაზე. უფრო მეტიც, დაზარალებულის სასამართლო სხდომაზე მიცემული ჩვენებით და ასევე გამოძიებისას მისი გამოკითხვის ოქმით დადასტურებულია, რომ დაზარალებული უთითებს საყოფაცხოვრებო ნიადაგზე მეუღლის მხრიდან მის მიმართ ჩადენილ სისასტიკეზე და საერთოდ უარყოფს გენდერული ნიშნით დამცირებას, მეუღლის ნებართვის გარეშე გადაადგილებას, მისი მხრიდან სასურველ ადამიანებთან როგორც პირად, ასევე სატელეფონო და სოციალური ქსელებით კონტაქტს და სქესის გამო მის საკუთრებად მიჩნევას. გამოძიება, ხშირად უსაფუძვლოდ იყენებს გენდერული ნიშნით კვალიფიკაციას, რაც ცალკე შესწავლას და ანალიზს საჭიროებს. საჭიროა გააზრება, რომ მამაკაცთა მიერ ოჯახური ძალადობისას დომინანტი მოტივი არაა ქალის გენდერული კუთვნილება.⁵⁶

მსხვერპლის(დაზარალებულის) მხრიდან სასამართლო სხდომაზე მოძალადის საწინააღმდეგო ჩვენების მიუცემლობა (სისასტიკის დამალვა), რაც ხშირ შემთხვევაში არამართო ფინანსური და სოციალური ფონის, არამედ მისი გარემოს ზეწოლის შედეგია, ზოგადად, საშიშ სიტუაციამდე მიიყვანს საზოგადოებას და როგორც გერმანელი მეცნიერი ედუარდ შრამი განმარტავს, სწორედ „მართლმსაჯულების გარდაცვალებას გამოიწვევს“, ⁵⁷ რაც, როგორც ზემოთ იქნა მითითებული, პროცესუალური კუთხითაც საკანონმდებლო ცვლილებებზე დაფიქრებას ითხოვს.

7. დასკვნა

ოჯახში დამალული სისასტიკე ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული და გავრცელებული ფორმაა და სამწუხაროდ, პრობლემად რჩება. საქართველოს თუნდაც ერთი რეგიონის პრაქტიკის მაგალითზე შეუძლებელია, არ დავეთანხმოთ მოსაზრებას, რომ მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში მილიონობით ადამიანისათვის ყველაზე საშიში ადგილი ხშირად საკუთარი ოჯახია.⁵⁸ დამალული ძალადობა კომპლექსური მოვლენაა, რომელსაც ფესვები ღრმად აქვს გადგმული საზოგადოებაში კულტურულ რწმენებსა და სქესთა

⁵⁵ რუსთავის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი, 15.09.2020 წ., საქმე №1-118-20.

⁵⁶ თოდუა ნ., მოხსენება ქალთა მიმართ ძალადობის თაობაზე გამართულ კონფერენციაზე, თბ., მაისი, 2019.

⁵⁷ Schramm E., Ehe und Familie im Strafrecht, Iena, 2018, 8.

⁵⁸ იქვე, 58-60.

შორის ძალაუფლების უთანასწორო გადანაწილებაში. გენდერული ნიშნით დამალული ძალადობა და სისასტიკე ყველა საზოგადოებაში ხორციელდება და მიზნად ისახავს ერთი სქესის (უმეტეს შემთხვევაში ქალების) სოციალურ, ფსიქოლოგიურ და ეკონომიკურ დაქვემდებარებას მეორე სქესისადმი. აღნიშნული პრობლემის გადაჭრის გზაა, საზოგადოებასა და ოჯახში დამკვიდრებული იმ პრივილეგიების გადამონმება (გადარწმუნება), რომლითაც დღეს სარგებლობენ ოჯახის დომინირებული წევრები (ხშირად მამაკაცები) და ოჯახის წევრის მიმართ დამალულ სისასტიკეს ჩვეულებრივ, ყოველდღიურ ყოფით პრობლემად აღიქვამენ. მიზანშეწონილია, საპროცესო საკანონმდებლო ბაზის დახვეწის გარდა, ასევე პრობლემის შემსუბუქების გზად მოძალადეთა მიმართ სანქის ეტაპზე სპეციალური პროგრამის შემუშავება აუცილებელი დაძაბულობის ესკალაციიდან სერიოზულ ინციდენტამდე, არა მხოლოდ დედაქალაქში, ასევე რეგიონებში, სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული თავშესაფრების ამოქმედება ძალადობის მსხვერპლთათვის სოციალური მომსახურების ჩათვლით, რაც ოჯახში მოძალადეზე დამოკიდებულ წევრს მისი ნების რეალიზების ერთგვარ საშუალებას მისცემს.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კონსტიტუცია 24/08/1995.
2. კონვენცია ბავშვის უფლებების შესახებ, 20/11/1989.
3. ბექას და ალბულას სამართალი, ძველი ქართული კანონმდებლობის ძეგლი. შედგენილია XIII-XIV საუკუნეებში. შეტანილია ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნთა კრებულში მე-6 ნაწილად.
4. დავითაშვილი გ., სასამართლო ორგანიზაციისა და პროცესთან დაკავშირებული ძირითადი ასპექტები ქართულ ჩვეულებით სამართალში, მითითებული „ქართული სამართლის ისტორია“, ქანთარია ბ. (შემდ.), თბ., 2014.
5. დოლიძე ი., საქართველოს ჩვეულებითი სჯული, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბ., 1960.
6. ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნთა კრებული, თსუ გამომცემლობა, 1979.
7. სურგულაძე ივ., საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისთვის, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 1952.
8. ცურტაველი ი. (ხუცესი), შუმანიკის წამება, ქართული პროზა, გამომცემლობა „მერანი“, თბ., 1987, 27.
9. ლეკვიშვილი მ., დანაშაულის კატეგორიები, სისხლის სამართალი (სახელმძღვანელო), ზოგადი ნაწილი, მე-4 გამოც., თბ., 2019, 127-128.
10. ივანიძე მ., ოჯახში ჩადენილი დანაშაული, თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტის საიუბილეო კრებული „გურამ ნაჭყებია -75“, თბ., 2016, 51.
11. თოდუა ნ., მოხსენება ქალთა მიმართ ძალადობის თაობაზე გამართულ კონფერენციაზე, თბ., 2019.
12. მჭედლიშვილი-ჭედრიხი ქ., მოხსენება ქალთა მიმართ ძალადობის თაობაზე გამართულ კონფერენციაზე, მაისი, 2019.
13. შალიკაშვილი მ., ძალადობის კრიმინოლოგია, თბ., 2012, 96.
14. შალიკაშვილი მ., ვიქტიმოლოგია – მეცნიერება დანაშაულის მსხვერპლის შესახებ, თბ., 2011, 123.

15. *ხერხეულიძე ი.*, პასუხისმგებლობა ოჯახური დანაშაულისათვის და საქართველოს შესაბამისი კანონმდებლობის მიმოხილვა – სისხლის სამართალი (სახელმძღვანელო), მე-4 გამოც., ზოგადი ნაწილი, თბ., 2019, 500.
16. *ბოჭორიშვილი კ., მესხი მ., ხუციშვილი ქ., ფერაძე მ., სააკაშვილი ნ., არღანაშვილი ა., შავლაყაძე ნ., ზაზაშვილი ნ.*, სახელმძღვანელო პოლიციელთათვის ოჯახში ძალადობის საკითხებზე, თბ., 2010, 24-43.
17. *ხატიაშვილი გ.*, სახელმძღვანელო ქალთა და ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის ბრძოლის საკითხებზე, თბ., 2021, 51.
18. საქართველოს სახალხო დამცველის 2021 წლის საპარლამენტო ანგარიში, 01.04.2021.
19. ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, *ჯონსტონი და სხვები ირლანდიის წინააღმდეგ (Johnston and Others v. Ireland)*, 2016 წლის 18 დეკემბერი.
20. 22. რუსთავის საქალაქო სასამართლოს განაჩენები №1-286-20, №1-186-20, №1-580-20, №1-681-20, №1-681-20, №1-186-20, №1-65-20, №1-579-20, №1-572-21, №1-50-21, №1-103-21, №1-104-21, №1-305-21, №1-381-21, №1-527-21, №1-65-17, №1-575-19, №1-579-20, №1-582-20, №1-34-20., 1-961-19.
21. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 2017 წლის 18 იანვრის №1გ/79-17 განჩინება.
22. საქართველოს გენერალური პროკურორის ანგარიში, თბ., 2020, <<https://bit.ly/2Mf4hln>> [29.01.2021].
23. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ანგარიში, 13.02.2021.
24. Criminal Procedure Code of the Republic of Italy, Part I, 2011, <https://legislationline.org/sites/default/files/documents/83/Italy_CPC_updated_till_2012_Part_1_it.pdf> [20.08.2022].
25. *Goodman L., Leidholdt D.*, Lawyer's Manual on Domestic Violence Representing the Victim, 5th ed., Supreme Court of the State of New York, appellate Division, First Department, Hon. John T. Buckley, Presiding Justice, 2006, 45-47.
26. *Kagegehiro D.K., Laufer W.S.*, Handbook of Psychology and Law, Wharton School University of Pennsylvania, Philadelphia, USA, 1992, 23-24.
27. *Kimmel M.*, The Gendered Society, 4th ed., Oxford University, Oxford, 2011, 123, 381.
28. *Uorker L.*, Handbook of Psychology, The London School of Economics and Political Science, 1992, 211-235.
29. 30. *Schramm E.*, Ehe und Familie im Strafrecht, Iena, 2018, 8, 38, 78, 58-60, 108.
30. *Siegmund-Schultze N.*, Suddeutsche Zeitung, August 8, 2005, 36.
31. *Иващенко А.В.*, Насилие и уголовный закон, Омск, 1999, 29-30.
32. *Казаченко И. Я., Сабиров Р. Д.*, Уголовно-Правовое Понятие Насилия, Свердловск, 1981, 26, 29.
33. *Козочкина И.Д. (ред.)*, Уголовное законодательство зарубежных стран – Англии, США, Франции, Германии, Японии, Сборник законодательных материалов, коллектив авторов, Москва, 1998, 193-205.
34. *Крилова Н.Е., Серебренникова А.В.*, Уголовное право современных зарубежных стран – Англии, США, Франции, Германии, Москва, 1997, 142-145.
35. *Шарапов Р. Д.*, Физическое Насилие в Уголовном праве, Санкт-Петербург, 2001, 40-41, 49-50, 24.